

10. Чернышова Т. В. Некоторые подходы к стилистическому описанию языка современной газетной публицистики / Т. В. Чернышова // Человек. Коммуникация. Текст. – Барнаул : Изд-во Алтайского гос. ун-та, 1999. – С. 36–46.

Анотація

У статті характеризується лінгвостильовий аспект газетного дискурсу. Увага акцентується на особливостях побудови публіцистичного тексту в конкретній соціокомунікативній ситуації та специфічних засобах вираження синтаксичного, морфологічного та лексичного мовних рівнів.

Ключові слова: публіцистичний дискурс, газетний дискурс, публіцистичний текст, лінгвостильовий аспект.

Summary

Linguo-stylistic aspect of the newspaper discourse is characterized in the article. The author focuses on the peculiarities of the publicist text structure in a certain socio-communicative situation and specific means of syntactic, morphological and lexical language levels.

Keywords: publicist discourse, newspaper discourse, publicist text, linguo-stylistic aspect.

УДК 811.112.2'276.6(045)

Слюсаренко О. В.,

асистент,

Маріупольський державний університет

oxana.petrenko@outlook.de

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ РОБОТОТЕХНІКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Переклад науково-технічної термінології вважається однією з найскладніших проблем у галузі перекладознавства та лінгвістики, бо терміни відносяться до лексики, яка постійно розвивається швидкими темпами, користується попитом у фахівців різних сфер і потребує особливої уваги. Науково-технічна лексика значно складніша за побутову і навіть ділову, вимагає достатнього рівня фахових знань, чіткості мислення та вмілого застосування. Тому виникають певні труднощі при їх перекладі, адже адекватний переклад є неможливим без додаткових знань, пов'язаних з походженням, класифікацією, функціонуванням та особливостями перекладу саме термінів. На сучасному етапі розвитку перекладознавства підвищена увага приділяється оптимізації перекладу термінологічних одиниць фахових мов. Добре знання та правильне володіння спеціальною технічною термінологією відкриває нові можливості поглибленого вивчення предмета, читаючи та сприймаючи фахову літературу. Зазначене вище зумовлює проблематику нашого дослідження.

Аналіз основних досліджень і публікацій, присвячених даній проблемі. Протягом останніх років вітчизняними та зарубіжними лінгвістами активно розробляються питання проблеми утворення і перекладу (О. Білодід, Л. Білозерська, О. Вакулєнко, А. Дяков, І. Квитко, Т. Кияк, О. Смирницький), проблеми перекладу термінів (Г. Агапова, Н. Александрова, О. Ахманова, І. Багмут, О. Баловнєва, А. Білецький, Л. Борисова, М. Брандес, О. Дуда, О. Іванова, В. Карабан, Б. Клименко,

А. Коваленко, К. Крушельницька, А. Кульчицька, Ю. Марчук, В. Мирошніченко, Л. Нелюбін, І. Носенко, С. Радецька, Е. Скороходько, Ю. Соболев, О. Суперанська, В. Фляйшер, А. Циркаль, К. Шипіло, Б. Шуневич), дослідження яких зробили значний внесок у розв'язання проблеми перекладу термінів.

Виділення невирішених проблем, яким присвячено статтю.

Характерними ознаками науково-технічної літератури є: особливий стиль, який відрізняє її від інших типів літератури; насиченість тексту спеціальними термінами, термінологічними словосполученнями. Це викликає певні труднощі в розумінні такої літератури. Саме тому однією з проблем даної статті є вивчення особливостей засвоєння та перекладу німецької термінології з подальшим вживанням її в галузі робототехніки.

Формування мети і завдання статті. Мета статті полягає у дослідженні особливостей відтворення німецьких науково-технічних термінів українською мовою.

Для вирішення поставленої мети необхідне вирішення наступних **завдань**:

- визначити поняття термінологічної лексики;
- виявити основні види науково-технічного перекладу;
- з'ясувати особливості перекладу термінів з робототехніки.

Виклад основного матеріалу. Термінологія в галузі робототехніки є однією з важливих складових лексичного запасу німецької мови у зв'язку з стрімкою роботизацією людської праці. На утворення термінів впливають різноманітні фактори. Кожна галузь людських знань використовує ті чи інші терміни для забезпечення своїх потреб у передачі великої кількості фахової інформації.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники по-різному вирішують проблему виявлення термінів, використовуючи при цьому різні визначення поняття "термін", пропонуючи свої методики відбору термінів. Наприклад, у випадку, коли система понять ще не склалася і немає чіткої грані між терміном і нетерміном, пропонуються такі критерії:

- а) наявність у терміна дефініції в строгому розумінні цього слова;
- б) наявність у терміна дефініції-опису;
- в) термін сам бере участь у визначенні других термінів (при цьому пункти а і б можуть не виконуватися);
- г) термін входить до словника відповідної науки;
- д) термін входить до словника суміжних наук;
- е) термін є загальнонауковим [10].

А. Коваленко зазначає, що термінологія будь-якої галузі знань чи професії – це не довільна сукупність окремих слів, словосполучень, символів, а певна і достатньо визначена система, бо ж незалежно від своєї структури термін має своє значення тільки як компонент певної термінологічної системи [5].

Всі науково-технічні терміни в німецькій мові можуть бути умовно розділені за способом їхнього утворення на такі групи [3, 9]:

1) Терміни – загальноживані слова. Вони утворені способом термінологізації. Наприклад: *Leistung* – виконана робота, (електром.) потужність, (машин.) корисна

дія, (фіз.) електрична робота динамомашини [2]; або збігаються по звучанню із загальнонавченими словами, більша кількість яких складаються з грецьких та латинських елементів, з однаковою легкістю утворюються в багатьох мовах, причому форми їх побудови є дійсно міжнародними. Прикладами інтернаціональних термінів у галузі енергетики є: *der Roboter* – робот; *die Robotertechnik* – робототехніка; *der Feeder* – фідер; *das Amperemeter* – амперметр; *der Energieblock* – енергоблок; *der Generator* – генератор; *der Transformator* – трансформатор; *die Phase* – фаза; *die Sensoren* – сенсори, *die Manipulatoren* – маніпулятори; *die Mechanik* – механіка [6; 11; 13]. Серед труднощів перекладу науково-технічного тексту слід виділити наявність певної групи інтернаціональних слів, які, незважаючи на схожість звучання у різних мовах, відрізняються в кожній мові своєю семантикою і стилістичним забарвленням. У теорії перекладу такі слова відомі як “хибні друзі перекладача” [9]. Складність перекладу таких слів полягає в необхідності правильного добору значення слова, яке відповідало б змісту конкретного тексту. Саме контекст ліквідує багатозначність слова і забезпечує конкретизацію того чи іншого значення, наприклад: термін *der Termin* означає строк; судове засідання; домовленість про зустріч, а не українське “термін”; *der Radiator* – радіатор (нагрівачий пристрій), але не радіатор автомашини; *die Billion* – трильйон, а не мільярд; *der Zentner* – пів центнера, а не центнер [11], тощо.

2) Терміни – похідні слова – утворені шляхом афіксації. У німецькій мові спостерігається використання іменників в якості означень та субстантивації дієслів. У такому разі смислове навантаження несе основний іменник, а іменник, використаний в якості означення, несе на собі додаткове навантаження. Іменник, який використовується як прикметник, вказує на те, що об’єкт, який передається цим іменником, характеризується через відношення до іншого об’єкту. Прикладом цього можуть послужити такі німецькі термінологізми, як: *das Magnetfeld* – магнітне поле; *die Stromversorgung* – електроживлення, *Welle* – *Welligkeit* – хвилястість [2]; приклади субстантивації: *bündeln* – *Bündelung* – фокусування; *tragen* – *Träger* – балка; *programmieren* – *Roboterorientierte Programmierung* – програмування орієнтоване на роботи; *automatisieren* – *Automatisierung* – автоматизація, контроль [6; 11; 13];

3) Терміни – складні слова, а також термінологічні словосполучення. Шар складних іменників є досить чисельним. Такі іменники є надзвичайно характерними для німецької мови. Рід складних іменників залежить від основного слова. До цієї категорії іменників належать такі терміни, як: *der Stromwandler* – трансформатор; *Schleudergießverfahren* – відцентровий спосіб виливання; *Verschleißteil* – швидкозношувана деталь; *Die Robotersimulationssysteme* – система моделювання роботи; *Die Roboterprogrammiersprache* – роботоорієнтована мова програмування; *Der Serviceroboter* – робот обслуговування [2; ;6; 11; 13].

4) Скорочені терміни – утворені шляхом скорочення термінів або їхніх складових частин. Характерною рисою сучасної науково-технічної літератури є використання скорочень та аббревіатур. Науково-технічна література є сферою широкого вживання різних скорочень – як тих, що увійшли до мови і зафіксовані у словниках, так і авторських, що створені тільки на конкретний випадок і зафіксовані

лише в одному тексті. У деяких видах текстів скорочення іноді становлять 50 відсотків усіх слововживань та 15 відсотків словникового складу [9]. З точки зору їх перекладу зазначений розподіл скорочень доцільний тому, що останні, як правило, мають свої відповідні повні форми у конкретному тексті і їх розуміння зазвичай не викликає труднощів, тоді як при перекладі перших іноді можуть не допомогти й перекладні словники скорочень, якщо вони не містять потрібного скорочення. Потрібно пам'ятати, що в процесі перекладу загальноприйняті, тобто офіційні, скорочення не можна довільно змінювати та замінювати. Загальноприйнятими в робототехніці є такі скорочення: *V (Volt) – вольт; A (Ampere) – ампер; Hz (Hertz) – герц; Ah (Amperestunde) – ампер-година; EMK (elektromotorische Kraft) – електроорушійна сила; WE (Warmeinheit) – теплообмінник; UTF (Untertagerungstelegraphie auf Freileitungen) – зберігання телеграфного зв'язку на повітряних лініях електропередачі; R (Robototechnik) – робототехніка; ZMP (Zero-Moment Point) – точка нульового моменту; PUMA (Programmierbare Universalmaschine für Montage Anwendungen) – програмована універсальна машина для складання додатків [2; 6; 11; 13].*

За способом утворення всі німецькі скорочення можна розділити на такі групи:

а) буквені, наприклад: *A (Ampere), R (Robotik), S (Simulation)*;

б) складові, наприклад: *Vak. (Vakuum), RCX (Der Robotic Controller (E)Xplorer), RABOMA (Radial-Bohr-Maschine)*;

в) буквено-складові, наприклад: *AnN (Artifizielle neuronale Netze), FuMG (Funkmeßgerät), U/min. (Umdrehungen pro Minute), JRS (Java für Robotersysteme) [1, 38].*

Скорочені форми, що виникають, полегшують утворення комплексних синтагматичних одиниць і підвищують для фахівців, які довіряються коротким формам, читабельність тексту.

У сучасну епоху розвитку науково-технічної термінології велику роль грає тенденція до інтенсифікації процесу запозичення, що сприяє збільшенню числа новотворів. Одночасно запозичення викликають певні зміни в структурі словникового фонду, впливають на структурно-семантичні особливості термінів, змінюючи їхню внутрішню структуру, сприяючи формуванню омонімічних відносин. Сучасні засоби масової інформації сприяють популяризації наукової термінології, роблячи багато термінів доступними широким шарам суспільства. Вони сприяють швидкому поширенню запозичених слів, перетворенню їх в елементи інтернаціональної лексики. Інтернаціоналізми, що зазвичай мають у мові іншомовний характер, ізольовані від побутового словника відсутністю можливості додаткових осмислень: у цьому сенсі вони – ідеальні терміни.

Широке поширення одержав на сьогоднішній день спосіб утворення термінів, що базується на аглютинативному характері інтернаціональних слів. У результаті виникають так звані “гібридні слова” або “гібридотерміни”. Під гібридними утвореннями Е. Хауген розуміє слова, що частково складаються з іншомовних елементів. Гібриди виникають як наслідок “морфематизації” іншомовних елементів, тобто включення запозичених морфем у процеси словотвору мови, що запозичає [12, 160]. Разом з тим гібридний словотвір – “спосіб підключення чужих слів не

тільки до підсистем німецького словотвору, але й до етимологічних гнізд як форм збереження лексики в пам'яті носіїв мови” [8, 124], що у свою чергу підтверджує лінгвістичний закон про те, що кожне слово сплетене з іншим, чи то явні словотворчі етимологічні зв'язки чи понятійні співвідношення. У якості прикладів можна навести наступні: *Gesenkgravur* – *рівчак штампа*, *Hohlprofil* – *порожнистий профіль*, *Karusseldrehmaschine* – *токарно-карусельний верстат*, *Konsolfrasmachine* – *консольно-фрезерний верстат*.

Існує декілька видів науково-технічного перекладу (залежно від його рівня еквівалентності оригіналу):

1) Семантико-стилістичний переклад – семантично повний і точний, стилістично еквівалентний переклад, що відповідає функціонально-стилістичним нормам перекладу. Прагматично (функціонально) адекватний переклад передає основну (домінуючу) комунікативну функцію оригінала.

2) Дезиративний переклад – переклад інформаційного запиту споживача, не передаючий повний зміст тексту. Розрізняють також інші скорочені варіанти перекладу: реферативний, анотаційний, консультативний та типу “експрес-інформація”.

3) Консультативний переклад – це вид усного технічного перекладу, який включає усне анотування, усне реферування, вибіркового перекладу і усний переклад заголовків, який виконує консультант-перекладач. Таку роботу може виконати лише досвідчений перекладач, який добре розбирається в тій чи іншій галузі науки і техніки. Переклад типу “експрес-інформація” – це реферативний виклад суті наукової статті перекладачем (після детального вивчення оригіналу) із своєї точки зору, по власному плану, влюбій послідовності, але не виражаючи своєї власної оцінки оригіналу [7].

Висновки та перспективи подальшого розвитку проблеми. Для правильного перекладу науково-технічної термінології особливе значення має, по-перше, співвідношення між буквальним та термінологічним значенням терміна, по-друге, знання законів словотвору німецької мови. Основними процесами, що спостерігаються сьогодні у термінології, є тенденція до інтенсифікації процесу запозичення, інтернаціоналізація, яка веде до утворення гібридних термінів, а також аббревіація, що полегшує спілкування фахівців. Взаємодія термінології із загальнонавчаною лексикою і термінами інших науково-технічних галузей веде до процесів термінологізації, детермінологізації та ретермінологізації у мові, що поширює можливості семантичного термінотворення.

Отже, в науково-технічних текстах зазвичай застосовують певну граматичну будову, стилістику тексту, яка відповідає цілям і завданням вихідного наукового тексту. Для технічної мови властива наявність великої кількості термінів, різних видів скорочень, основною стилістичною межею є стислість і чіткість викладу формулювань. Головною ознакою технічної літератури є насиченість тексту спеціальними термінами, які просто відсутні не тільки у звичайних, але й у термінологічних словниках. Саме точна передача нових термінів рідною мовою є основною перепорою технічного перекладу.

Основна складність перекладу науково-технічних текстів, а саме переклад термінів, полягає у розкритті та передачі засобами української мови іншомовних реалій. Обов'язковою умовою повноцінного перекладу будь-якого спеціального тексту, особливо науково-технічного, є повне розуміння його перекладачем.

Література

1. Божно Л. И. Технические термины в немецком языке : [пособие для преподавателей] / Л. И. Божно – М. : Высшая школа, 1961. – 78 с.
2. Electropedia [Electronic resource]. – Mode of acces : <http://www.electropedia.org>.
3. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения : [учебное пособие] / Т. Р. Кияк. – К. : УМКВО, 1989. – 103 с.
4. Клименко Б. В. Електричні та магнітні пристрої: Термінологія міжнародного електротехнічного словника / Б. В. Клименко // Електротехніка і електромеханіка. – 2008. – № 6. – С. 26–32.
5. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу / А. Я. Коваленко. – К., 2002. – С. 58–59.
6. Кривцов А. Немецко-русско-немецкий словарь по робототехнике Polyglossum [Электронный ресурс] / А. Кривцов. – Режим доступа : www.lingvodics.com/dics/details/.
7. Поліщук А. В. Особливості адекватного перекладу науково-технічних текстів. Види науково-технічного перекладу / А. В. Поліщук // Актуальные проблемы перевода. Филологические науки : [сб. науч. тр.]. – 2009. – № 6. – С. 42–47.
8. Розен Е. В. На пороге XXI века. Новые слова и словосочетания в немецком языке / Е. В. Розен. – М. : Менеджер, 2000. – 192 с.
9. Сухенко К. М. Лексичні проблеми перекладу / К. М. Сухенко. – К. : Київ. ун-тет, 2000. – 124 с.
10. Шуневич Б. Методика виявлення та дослідження термінології з дистанційного навчання / Б. Шуневич // Українська термінологія і сучасність : [зб. наук. пр.]. – К., 1998. – С. 256–260.
11. Duden. Rechtschreibung und Wortkunde 9. Auflage Dudenverlag. – Mannheim. Leipzig. Wien. Zürich, 2008. – 575 s.
12. Fleischer W. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache / [Fleischer W., Barz I., Mitarb U., Schröder M. von.]. – Tübingen : Niemeyer, 1992. – 375 s.
13. Haun M. Handbuch Robotik Programmieren und Einsatz intelligenter Roboter / M. Haun. – Berlin : Heidelberg, 2007. – 561 s.

Анотація

У статті розглядаються особливості засвоєння та перекладу німецької термінології з вживанням в галузі робототехніки. Науково-технічна термінологія являє собою широкий шар лексики, що інтенсивно розвивається та активно взаємодіє з іншими шарами лексики. Тому вивчення закономірностей утворення термінологічної лексики, її структури та семантики, стало одним з найважливіших завдань сучасної лінгвістики. З'ясовано, що аналіз допомагає знайти актуальні тенденції термінотворення, а саме запозичення, аббревіатури, термінологізація та детермінологізація. Обґрунтовано, що складність перекладу науково-технічних текстів полягає у розкритті та передачі іншомовних реалій.

Ключові слова: загальноновживані терміни, похідні слова, складні іменники, скорочені терміни, термінологічні одиниці, багатозначність.

Summary

The article deals with the peculiarities of assimilation and translation of the German terminology with the use in the Robotics' field. Scientific and technical terminology is a vast layer of vocabulary that is intensively developing and interacting actively with other vocabulary layers. That's why the investigation of regularity of terminology formation, its structure and semantics became one of the main tasks of the modern linguistics. It was found that the analysis helps to find actual tendencies of terminological word-building namely borrowings, abbreviation, terminologisation and

determinologisation. It was grounded, that the difficulties of translation of scientific and technical texts is in the revealing and transmission of foreign realities.

Keywords: commonly used terms, derived words, compound nouns, abbreviation, terminological units, polysemy.

УДК 801.6+811.111+81'42

Юмрукуз А. А.,

аспірантка,

Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського (Одеса)

anslib1@gmail.com

ПРОСОДІЯ МОВЛЕННЄВОГО АКТУ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНОЇ ЗГОДИ В ДІАЛОГІЧНОМУ БІЗНЕС-ДИСКУРСІ

У контексті сучасної антропоцентричної парадигми у лінгвістиці важливими є питання прагматики спілкування, зв'язку мовленнєвих інтенцій та мовних засобів їх реалізації. Поряд з лексико-граматичними засобами, просодія відіграє важливу роль в актуалізації смислу висловлювання, забезпеченні успішної реалізації ілюктивних намірів та передачі психоемоційного стану мовця. Встановлення певних закономірностей зв'язку просодичних засобів і відповідних комунікативних інтенцій та емоцій слугує правильній інтерпретації інформації, що сприймається, та, відповідно, забезпечує успішність процесу спілкування.

Згода як мовленнєвий акт з точки зору комунікативно-прагматичного підходу є об'єктом багатьох фундаментальних досліджень. Під мовленнєвим актом згоди в більшості праць (І. В. Галактіонова, М. К. Любимова, О. В. Озаровський, О. М. Ружникова, Т. М. Свиридова) розуміють “вербальну взаємодію мовця та слухача, що являє собою позитивну відповідь-реакцію на попередню частину дискурсу, ілюктивною метою якої є маркування змісту висловлення співрозмовника як такого, що відповідає дійсності або інтересам (можливостям) мовця” [3, 12].

Висловлювання згоди в експериментально-фонетичних працях найчастіше досліджуються з позицій конверсаційного аналізу, де згода розглядається як реактивна репліка в межах суміжної пари, а її просодія аналізується по відношенню до просодії ініціальної репліки (Е. М. Андрієвська, Р. Ogden; L. Pickering, H. Guiling, A. Baker; A. Koester). Функціональна скорельованість реплік у межах діалогічної єдності виявляється у певній просодичній заданості другої репліки першою. Так, дослідники доходять висновку про те, що хоча окремо взяті висловлювання згоди “не мають ніяких унікальних фонетичних якостей, що були б властиві лише їм” [5, 1772], проте стосовно репліки-стимулу вони знаходяться у відношенні висотної або мелодійної узгодженості, що відрізняє їх від висловлювань незгоди [5; 6]. При цьому, така узгодженість відбувається за рахунок або однакового рівня частоти основного тону (як, правило, різниця завершення ініціальної фрази та початку реактивної складає ≤ 2 полутонів), або однакового мелодійного контуру [6].

Реалізація мовленнєвого акту згоди у мовленні тісно пов'язана з емоційно-модальним фактором. Здатність просодії виражати різноманітні модальні значення неодноразово зазначалась у працях фонетистів (Т. М. Корольова, Е. А. Нушикян,